

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 30րդ տարեշրջանի (1914 թվական-1915 թվական) բաժնորդացին է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ, ԿԱՆՍՏԱՆԻ ՍՈՒՐԻՅԱՆ ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒՄ ԵՒ 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ. Կամակ կամ դրամ գրկել այս հասցեով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
Marseille (France)

Լ ՏԱՐԻ
Թիւ 26

1915 ՅՈՒՆԻՎԱՐ 27 ԴԵ.
(Տ.Տ. 1915 Յունվար 14)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը եթէ հարկ համարի, համառոտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերադարձունել հրատարակուած ձեռագիրները: Ծանուցումներ կրնան ընդունուիլ հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով: Ծանուցման 1 միլակ գիրը 1 սանդիմ կարծէ. 1 գլխագիրը 2 սանդիմ:

Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17

ԿՈՎԿԱՍԻ

ՀԱՅ ԿՍՄԱՆՈՐԵՐՈՒՆ
ԵՊԱՍՏՈՂ ԿՈՄԻՏԷ

COMITÉ DE SECOURS AUX VOLONTAIRES
ARMÉNIENS DU CAUCASE

Թիւրքա-հայաստանի մէջ կըրուող հայ կամաւոր զինուորներուն օգնելու նպատակով Մարտէլի մէջ կազմուած է «Կովկասի հայ կամաւորներուն նպաստող կոմիտէ» մը հետեւեալ անձերէն.

Առեւտրական՝

Մ'կրտիչ փորթուղարհան.

Ստեփանյան՝

Գարեգին Յովնանեան.

Գաւառական՝

Գարեգին Շահաւանեան.

Խմբագրական՝

Յովհաննէս Սահաթեան,

Յովհաննէս Պալմանեան,

Յովհաննէս Կիւրչեան,

Արշակ Թորոսեան.

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հայտարարեալ է օրուան լուրերը. — սմակ կեդպտակ (Գաւառ). — Նամակ փոխակի — Ռուսերէնք պատերազմը և Հայերը. — Կովկասի Հայ կամաւորներին համար. — Յրանական բանակի Հայ կամաւորներին համար. — Ռուս զօրաբանակը Թիւրքա-հայաստանի մէջ. — Սեւ ծովի վրայ. — Պարսկա-Հնդկաստանի Հայերի տաւաճողութեան փութանքը. — Եւրոպական պատերազմը. — Ծանուցումներ.

ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ ՕՐՈՒՄՆ ԼՈՐԵՐԸ

Լոնտոն, 16 յունվար 1915

Օրուան կարեւորագոյն լուրերուն առաջինը սուս փոքր թիւով երեք անգամ կարծիքներու վրայ տարած մեծ յաղթանակն է, զոր Ռուսերը թիւ 1 Ս. Ս. Ս. կողմէ կոչուած են. երկրորդ՝ թուրք յառաջադրած զինք մը թէպէտ մտնելն է և այս առթիւ Ռուսիոյ լինի չընտանկէն բաղմամբ. Հայերու իրենց ընտանիքով և մանուկներով կովկաս ապաստանելու հարկին մէջ գտնուելն է. որոնց թիւը թէ 15.000 կը հաշուեն, երեկ երկու թեղորդորդէն առնուած հեռագիր մը 80.000 կը հասցնէ, որ նաև կը հաստատէ թէ Պաշտօնի և Ռուսիոյ միջև Հայերու և Ռուսահայաստանի կոտորածներ տեղի ունեցած են. Այս արեւմտեակաւ է որ գերման ասպետներու հրամանատարութեամբ Պարսկաստանի չեղոր հողը արշաւող Քարգերը և թուրքերը կը բացարկեն իրենց Ասոր-պատանի նահանգը Ռուսիոյ «լուծէն» ազատելու համար եկած լինելը. Անուշաւադ արշաւը և իրենց հաւատարմութիւնը, զորս չը թողնով նոյն իսկ հողատէր կամ հարուստ Պարսիկները, իրենց տունը տեղը անսպասարկ թողած լինելուն և փախուստին ձեռն առնել և առանց նախապատրաստութեան կատարած լինելուն պատճառաւ ճամբուն վրայ մեծամեծ նեղութիւններ կրած և ճուղի (Չուլա) անոթի և մերկ հասած ըլլալով, անմիջական օգնութեան կը կարօտին. Իսկ երբոր լուրը Սերպիան իւր փափաքածին պէս պատճառու ու կարգի բերելու պատրուակաւ «ամէն բան հաշուած, զննած ու նախատեսած ենք» ըսելով այս ահեղ և տեղի պատերազմը Գերմանիոյ տերական ազդեցութեան տակ սկսող կոմս Պերի-թուրի պաշտօնէն հրաժարին է. դէպք մը որ երկրի մը ճգնաժամին մէջ սակաւ տեղի կուենայ և է նաև կատարեալ անյախողութեան և հանձարի պակասութեան, թէ և իւր կարգը պէտք իրեն չհարկւած է Ս. Ստեփաննոսի ակամակուտ պատուանշանը Պատկեր մը տեսնել «Իվընիկ

Սթանտարտ» մէջ որ իշխան Պիսարիի նման իւր նաւովար նախն սանդուխէն դէպի մով կելնէ Պերիթուրը և վերէն Ասորիոյ կայսրը կ'առնէ իրեն. «Պերիթուր», կը ցաւիմ որ պարտաւորեալ ես երթալու, բայց դուն էիր որ մեզ այս դարհուրելի դարձուցան (mess) մէջ բերիր:

Պատերազմի մասին

Թանկագին և անխնայութեան կեանքի կորուստէն զատ՝ պատերազմին պատճառած ծախքը կը հաշուեն որ մինչև այսօր 4.000.000.000 (չորս հազար միլիոն) անգլիական ոսկի կը հաշուեն և օրական գումարն է 9.000.000 (9 միլիոն) ոսկի որոյ երկու միլիոն երկու հարիւր հազարը Գերմանիոյ և իւր գաղնակից Ասորիո-Հունկարիոյ կիշայ, մէկ միլիոն ութը հարիւր հազարը Պաղլիոյ, մէկ միլիոնը Ալգիրիոյ, երեք միլիոնը Ռուսիոյ, չորս հարիւր հազարը Սերպիոյ և թուրքիոյ և ձեռնարկ իրենց չեղորութեան պաշտպանող զանազան պետութեանց. Ինչպէս որ առանց ծախքի ազդեցութեան ու լուծի չըլլար, նմանապէս խառնով ու գրչով աղ-գային գաղափարի և նպատակի տարածման և ազդեցութեան իրաւանց պաշտպանութեան համար ծախքը անհրաժեշտ է, և առանց այդ ծախքի նոյն իսկ անձնական գոհութիւնը ապագային կը ձայն, և վերջի վերջոյ այն երկրները կամ պետութիւնները կը յաղթեն որոնք ըստ անդ զրկան ասացուածին՝ երկայն քսակ (long purse) ունեն:

Պատերազմ վարելու եղանակը

Այսօր մեր չորս կողմը տեսնուած իրողութիւնը սա է որ որչափ որ Գերմանացիները և Ասորիո-Հունկարացիները ինքիքներին յառաջացած, հարստացած և ուժովյաւ առնեն, Եւրոպիոյ միւս մեծ պետութիւնները չեն կամիր որ ասոնք իրենց վրայ տիրական և իրենք երկար տարիներու լանջով և փորձառութեամբ ձեռք բերած պատկառելի գերբն ու բնորոշ աստիճանը կորստունեն կամ Գերմանիոյ անգլուպ մեծամտութեան և բիրտ փողատիրութեան զոհ երթան. Իսկ Գերմանիոյն որ այս պատերազմին համար տարիներէ ի վեր նախապատրաստուելով և մինչև իսկ պատերազմ չհրատարակելով նախադարձակեցաւ իւր երեսկայած պղտիկ ու մեծ թշնամիները զարհուրեցնելու համար, իւր մը յոյժ ազդեցիկ յարմարելի և գաղափարային որարքներ կատարեց որով ցոյց տուաւ թէ ոչ միայն իւր դրացիներու վրայ տիրապետելու փափաք ունի, այլ և մարդկային սեռին յառաջանալով և բարձրանալով և շատ փորձառութիւններ յետոյ արեւարութեան և գաղափարային վերափոխութեան հրաժարելով ստացած սկզբունքներուն և վարդապետութիւններուն տեղ՝ նոր վար-

դապետութիւն մը, նոր բարոյականութիւն մը, նոր քաղաքակրթութիւն մը հաստատելու կողմէ, որոնք քրիստոնէութեան և մարդկութեան հետ կոպ չունեն: Տարբեր Մարտէլի (Dr. Sarolien) կը տարակուսէ որ ամբողջ մարդկային պատմութեան մէջ երբեք այսչափ ընդհանուր ստանձնիկ տառապանք ու չարչարանք՝ այսչափ նեղ շրջանակի մէջ կեդրոնացան ըլլայ, ինչպէս Պերիթուրի, կը նախաւորեն նաև հիւսիսարեւելեան Գաղլիոյն, այն ալ այսչափ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ: Այս խժոժութիւնները ախարհակամներու (civilians)՝ այսինքն անգլի մարդոց, ինչպէս նաև պատերազմի դաշտին վրայ իրենց գթալից արհեստը կատարող բժիշկներուն հրացանի բռնութիւնը, վերաւորեալներու յատուկ հիւանդանոցներու ուսումնասիրելը, որուն պէտք է աւելցնել Լուվենի, Վիլհելմի, Մարիին, Նիւուարի, Տիւնի, Թէրմանի և Ռէմսի հրաշալի Մայր-եկեղեցիներու աւերումը: Պատերազմին այս արսափեցուցիչ և նոզկայի տեսարանին դիմացը պէտք է զննել բժիշկի և հիւանդապահի համակցութիւնը և գթութիւնը հիւանդացի և վերաւորեալ համար՝ բանակի արքունի բժշկութեան մարմնոյ և կարմիր խաչի հաստատութեան կողմէ: Այս պատերազմը շուրջ հին պատերազմներու պատկերաբանութիւնը և այսօր ազդեցութեան մէջ կ'ուր շուտապօքուած է անընդհատ և անխնայ պատմութեան աստիճանին Պատերազմին սկիզբը Գերմանացիք կը նկատէին Ռուսերը իւր յետադէմ, Անգլիացիները իւր արհամարհելի և Գաղլիացիները իւր մարտած ցեղ մը. սակայն հակառակ Գերմանիոյ բանակի ընդհանուր հրամանատար մարմնոյ մեծ հմտութեան և անոր կշիռը ծանրացող թւոյ բազմութեան, փորձը ցոյց տուաւ իրենց այդ հաշիւներու և զապախարներու հակառակը: Ամերիկայի հրապարակաբէր մը որ ժամանակակից բանակներու հետեւած է և մեծ փորձառութիւն ունի, սա համոզումը արձանագրած է թէ բրիտանական զինուորները դեռ են ինչ որ ԵՂԱՍ ԵՆ միշտ, աշխարհիս լաւագոյն զօրքը: Նա կը գրէ թէ «բրիտանացի զինուորը լաւ է զինուորային վարժութեան, հրաձգութեան, սուրի և նիզակի ու սուրի գործածութեան մէջ, և արձակ կարգերով թշնամուոյն դէմ յառաջացման մէջ իւր անձին վրայ տպագրութեան ունի. իւր ձեռքերը կործանումի և աւերումի դիւային գործունէութեան և խժոժութեան մասնոր պահեց մինչդեռ ասոնք Գերմանական դիւաւապետութեան վրայ անշնչիկ արտա մը գրուածիցին:»

Եթէ ընդունենք զայս, մենք Հայերս ալ հետեւելու ենք այս ձեւերով զինուորներու օրինակին:

Քրքաց փորձը
Կովկասը արշաւելու

Արտաշատի և Սարգսի կողմերը
ուսումնական թուրք երեք բանակա-
թիւններու վրայ տարած յաղթանակին և
ուսումնական թուրք բանակներու ազգայնա-
կան շարժումներուն նկատմամբ թերթերը
նոր մանրամասնութիւններ հրատարակե-
ցին: Թուրք մէկ բանակաբաժնով Ռու-
սերը դաւի հրապարակու և այդ դաւը միւս
երկու բանակաբաժնիներով գոցելու փորձը՝
ուսումնականներուն իրենց սահմաններու
մէջ համախմբուելու ի դերե ելած կը
թուի, վասն զի առաջինը ջախջախելով
իրենց (Ռուսաց) ուղած եղանակու միւս
երկուքին վրայ յարձակած են: Վերջին
լուրերը ցոյց կուտան որ Ռուսերը յաջո-
ղութեամբ կը մարտնչին այն թուրք ոյ-
թերուն դէմ որ Գարաբաղեանի գծին վրայ
ետ դարձած են իրենց դէմ գնելու հա-
մար: Ռազմագիտութեան հմուտ հրապա-
րակագիրներ սա կարծիքը ունին որ
Թուրքերը չպիտի կարողանան ուսումնա-
կական յաղթանակներ արգիլել:

Հայոց օժանդակութեամբ համար
կարող լինա՞նք հաստատութիւնը

Ինչպէս որ ընթերցողը գիտեն, «Կար-
միր խաչ» կոչուած հաստատութիւնը պա-
տեարաբի դաշտին վրայ հիւանդացոյններու
և վիրաւորներու դարման հասցնելու
համար զթափարտ և մարդասէր կազմա-
կերպութիւն մ'է: Կը հայթայթէ բժիշկ-
ներ, հիւանդագլուխներ, գեղ, կապոց, վի-
րաբուժական գործիք և տեղափոխութեան
համար կառք և այլն: Լսելով թէ Հայաս-
տանի արևելեան կողմերը և մանաւանդ
Վասպուրականի մէջ վեց հազարէն ութը
հազար Հայ մարտիկներ կան Ռուսոյ բա-
նակին աջակցող, որոնց թիւը երթալով
քսան և հինգ հազարի կրնայ հասնել, և
նաեւ կը գտնուի Կովկասի սահմանները
բազմաթիւ հայ ապաստանողներ, նպաս-
տաւորաբար «Հայ Կարմիր խաչ» սնտուկ
մը (Fund) հաստատուեցաւ որ՝ Անգղիոյ և
բրիտանական կայսրութեան զթափարտ ժո-
ղովուրդին գիտելով նպատակ հայցէ: Այդ
գիտելու ստորագրուած է Alice Cavendish
Lady, Henry Somerset և Viscount
Bryceի կողմէ և գտնաւորուեցաւ Էմր Բոն,
17, Holland Villas Road, Kensington:

Հայութեան նպատակն է աշխարհ գողե-
րու և աւազակներու ձեռքէն և հիմնելով
կարգ ու կանոն՝ ունենայ ազատ Հայաստան
մը յօգուտ Հայաստանի բնակչաց: Այս
նպատակին համար ամէն Հայ որ սեւ օգ-
նութիւն կարգաւ կամ զոհութիւն ընէ,
հարկաւորաբար պիտի ստանայ թէ՛ այս
աշխարհէ և թէ՛ յաւիտեական աշխարհի
մէջ և եւր արարքով ցոյց պիտի տայ որ
ինք արդարութեան, բուսականութեան,
մարդկութեան և յաղթանակութեան կու-
սակցութեան կողմն է:

Կ. ՅԱՆՈՒԲԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՅԻՊՏՈՍԷՆ

Գահիրէ, 18 գեկտ. 1914
(Շաբ. 25րդ բաժնի և վերջ)

«Ինչպէս ըսինք, մեր հայրենիք ոչ
այնքան իր դժբախտ միջավայրի
հետեանքով միշտ սրածուրծի ներքու
և աւերումներու ենթարկուեցաւ, որքան
մեր անմիաբան նախարար-
ներու խեղ զործելակերպներով, ու
քանք Հայաստանը իրար հակառակ
երեք թաղաւորութիւններու և երեք
հայրապետութիւններու բաժանելու
պատճառ դարձան, և ի պահանջել
հարկին՝ իրարու օգնութեան չհաս-
նելով թշնամիին հանդէպ, շարու-
նակաբար հայ արեւն հոնցներու
առիթ կընծայէին արշաւողներուն:

Շատերն այն յոյսն ու հաւատքն
ունինք թէ այս վերջին երկունքն է
որ կը կրէ Հայաստան. սակայն վե-
րապրողներուն համար պատրաստու-
թիւններ պէտք է տեսնենք: Անոնց
մէջ երկրագործ դասակարգը պէտք
ունի գումարներու և գործիքներու,
նմանապէս քաղքենիներն իրենց
վարժարաններուն ու որբանոցնե-
րուն. մէկ խօսքով՝ Հայաստան ու
հայ ժողովուրդը պէտք ունին դար-
գանալու և յառաջդիմելու և բուսա-
ւոր աշխարհներու վիճակին հա-
նելու, ինչ որ դրամով կարելի է
ձեռք բերել: Երբ Հայաստանի ժո-
ղովուրդը ներկայիս իր գոյութիւնը
կը գոհէ ազատութեան յուսով, մենք
ինչու չգոհենք դէթմեր դրամե-
րը. ուրեմն ինչ երեսով պիտի կա-
րենանք հոն մուտք գործել, վասն զի
չառերէն լսած եմ թէ «Հայրենիք
ազատուելուն պէս, հոն պիտի վերա-
դառնանք»: Բայց ո՞ր իրաւունքով
միթէ՞ գոտալիք զինուորի նա-
խատինքը չեն նետեր մեր երե-
սին երբ առանց օգտակար ծառա-
յութիւններ մատուցանելու հոն վե-
րադառնանք:

Քանի մը ժամանակէ ի վեր հա-
րիւրաւոր հայ երիտասարդներ փա-
խըստեամբ Երկարտու ապաստանո՞ւ
են. որոնցմէ շատերը զինուորագրու-
թիւնէ ազատուելու պատճառաւ: Ա-
սոնք գուցէ շատ բարեկեցիկ ծնո-
ղաց զաւակներ են, ինչպէս գէտքեր-
նէն ալ կերելի. ոչ լիզու և ոչ ար-
հատ գիտեն որ կարենան այս մի-
ջավայրի մէջ հայերին ճարել, Ազ-
քատախնամն ալ տիրող դրամական
տագնապին պատճառաւ չէ կարող
անոնց սնունդ մատակարարել: Թըշ-
ւառացեալ երիտասարդներէն չա-
տեր կամայէն Ազքատախնամին
գուռներ ալ առնելու. օրերով անօ-
թի կը մնան խեղճեր, սակայն սոսա-
մարք խօսքով ու յուսով կարելի է
համոզել, մինչև որ ճանապարհներ
բացուին ու ծողքներէն դրամ ստա-
նան. մահերնին կողքն տեսնել քան
թէ Ազքատախնամին գիտել: Ասոնք
ալ մեր սիրելի հիւրերն են, պէտք է
որ օգնենք, որպէս զի անպատար-
ջման ու քաղցէն չը մեռնին. վա-
սընդի վանոնք ալ մայրեր ծնած ու
հայ զգացումներով մեծցուցած են
(հոս կ'ենքէն շատեր մարմաբիւ սկը-
սան): Եկեղեցւոյ Պատ. Հոգաբար-
ձութիւնը խնդրեց մենէ որ այս առ-
թիւ ծանուցանենք օրհնեալ ժող-
վրդեան: Սակայն չը կարծէք թէ
հսկումի անուան ներքե հաւաքած
ենք ժողովուրդը կողպուելու հա-
մար. քան երբեք. ասիկայ կամաւոր
տարք մ'է. ո՞վ որ կողք տալ, եկե-
ղեցիէն մեկնած միջոցին թող հաճի
Ազքատախնամի գանձանակը նետել
իր նուէրը: Մարդիկ կան, որոնք
խիտ անողքաբար դատողութիւն
ներ կընեն այս դասակարգի ան-
ձանց Երկարտու խուժելու և թըշ-
ւառութեամբ ապրելու մասին. բայց
երբ լաւ խորհինք, պիտի արդարա-

ցընենք անոնց այս փախուստը, վա-
սընդի ներկայ պարագաներ տարբեր
են նախկիններէն: Այսօր գուցէ եր-
կու հակընդդէմ բանակներու մէջ եր-
կու հարադատներ կը գտնուին. մէկը
բռնատարուած և միւսը կամաւոր ե-
ղած, որոնք անգիտակցաբար իրա-
րու դէմ գնդակներ կարձակեն: Ասի-
կա սոսկալի վիճակ մ'է, որուն են-
թարկուած են հայ զինուորներ: Ու-
րեմն դթմութեամբ պէտք է վարուինք
այս փախուստեաններուն հետ, որոնք
խելակներ են բնաշխարհի հայութե-
նէն և որոնց օգնելը անհրաժեշտ
կը դառնայ ներկայիս մէջ: Վստահ
եղէք թէ ասոնք պիտի երթան միա-
նալու իրենց քաջարի երբայրներուն
երբ ճամբաները բացուին ու հազոր-
դակցութիւններ վերսկսին:

Վստահ ըլլանք թէ ազգի հի-
մունք կազմողներն են մեր ազնիւ
երիտասարդներ. թէպէտ առանց
վրայ երբեմն գայթակղեցուցիչ լու-
րեր տարածուեցան, մամուլը խիտ
քննադատականներ դրեց, բայց շատ
սխալած էինք: Ամենէն սկզբով և
անհատաւ կարծուած երիտասարդնե-
րն էին որք անձերնին զոհեցին տա-
րիներու առջ կը եկեղեցւոյ դէմ հալա-
ծանք տեղի ունեցաւ... Այս դատա-
կարգի անձնուէր երիտասարդներն
են որ պահպանած են ցայսօր մեր
բաղաւաղարար ազգի գոյութիւնը.
իրենց մէջ չառ մը բարեմասնու-
թիւններով օժտուած անձինք կը
գտնուին բայց զարկ են դրամական
միջոցներէ. ուրեմն անհեռայն սրտա-
ցութեամբ տալու ենք մեր դրամներ
որպէս զի արժանի լինինք լսելու այն
տրախարար աւետիսը՝ թէ

ԱԶՍՏՈՒՄԾ Է ՀԱՅՍՍՏԱՆ:

Ժողովուրդը իրար ազատութեամբ
ունկղղեց և արձակուելէ վերջ, եր-
կու անգամին ալ իր նուէրները տը-
ւաւ Ազքատախնամի պնակին, ինչ-
պէս նաեւ անհատներն ալ կը խրկեն
հաղհիտէ իրենց նուէրի գումար-
ները:

որոնք պիտի ուզէին երկիր երթալ:
Բայց ցաւալի է ըսել որ հակառակ
այդ մարմնին ըրած ջանքերուն,
տակաւն որոշ արգիւնքի մը չաի-
րացան: Նպատակը ինքնին թելադ-
րիչ է և Բարիկի Հայութիւնը պէտք
էր իր կողմէն ամէն զոհութիւն ի
գործ դնել բոլոր միջոցները գիւ-
րացնելու: Բայց ընդհակառակը կը
տեսնուի ոմանց կողմէ: Այսու մակ-
նային ուրախալի է, որ առաջի օր-
ւան ընդհանուր ժողովին մէջ, որ
եկեղեցւոյ խորհրդարանը գումար-
ւեցաւ, ընտրեցին մարմին մը 12
հոգիէ բաղկացած, որ պիտի աշխա-
տի կովկաս ուղարկել բժշկական
մարմին մը, որուն ահագին պէտք
կայ, հայթայթելով հարկ եղած ծախ-
քերը: Ուշագրութեան պիտի առ-
նեն նաեւ աղքատ ընտանիքներու և
ուսանողներու կացութիւնը, որոնք
յարարեցութեան զրկուած են երկ-
րին հետ:

Մաղթելի է որ ներկայ յանձնա-
ժողովը ի գլուխ հանէր, միացած
կամաւորներու յանձնախումբի ու
ժերուն հետ, իր առաջադրած նպա-
տակը:

Քանի մը օր առաջ տեղի ունե-
ցաւ Տիար Թաշթաճեանի շահեկան
դատախօսութիւնը, «Երազական
ներկայ տաղնապը և Հայկական
Հարցը»: Բանախօսը նիւթը յաջո-
ղապէս վերլուծեց գերման քաղաքա-
կանութեան բարեշնչումը ներկայա-
ցրելով, ինչպէս նաեւ երազական
միւս պետութեանց, և այս առթիւ
հայկական հարցին առած երեւոյթ-
ները:

Յաջորդին կը դատախօսէ Տիար Կ.
Բաւաճեան, «Ռուս կառավարու-
թեան գիրքը՝ Մեծն Պետրոսէն ի
վեր՝ Հայոց Ազատութեան մասին»,
Թ. ՅԱՆՈՒԲ

Թ. ՅԱՆՈՒԲ ԳԱՏԵՐԱԶՄԻ
ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Ռոտտով-Նախիջեանի փոխադարձ
վարկի ընկերութիւնը որոշեց ի
Աղզային Բիւրոյի տրամադրութեան
տակ զենել տալու հազար բուրժի հայ
կամաւորներին և փախուստեաններին
համար:

— Պետրոպրագէթիֆիւն է գնա-
ցեր կապիտան (capitaine) Բ. Ժամ.
կոչեան որ ցանկալով հայ կամա-
ւորներին առաջին գնդի հրամանա-
տար Անդրանիկի հետ գործել թիւր-
քական սահմաններին մէջ, նայնիմաստ
միջնորդութիւն մը յարուցած էր:
Կովկասի փոխադարձ միջնորդու-
թեամբ և զլխաւոր սպայակոյտի
կարգադրութեամբ՝ կապիտան Ժամ.
կոչեան արևելեան աշխարհին տե-
ղափոխուած է Կովկաս, թիւրքական

ՆԱՄԱԿ ՓԱՐԻԶԷՆ

14 յունվար

Հայաստանի արդի վիճակը
ես Բարիկի հոյ գաղ արք

Վերջապէս Բարիկի Հոյ գաղու-
թը երկու օր առաջ մէկտեղուեցաւ
բաւական թիւով մը, իր կողմէ ալ ու-
շագրութեան առնելու համար որ կեր-
պով մը օգտակար հանգիստնայ Հայաս-
տանի մէջ կուտող կամաւորներուն,
Բարիկի մէջ չբաւոր Պապաճ ուսու-
նողներու և քառանկիւր չափ ընտա-
նիքներու, որոնք ներկայիս զարհու-
րելի թշուառութեան մէջ կը տուայ-
տին: Արդէն մարմին մը կազմուած
էր, տեղիս Հայութիւնը ներկայացը-
նող դասակարգերու մէջմէկ ներկա-
յացուցիչներով, որուն նպատակն
էր օժանդակել բարոյապէս և նիւ-
թապէս բոլոր այն հայ կամաւորներուն

— Ներսիսեան դպրոցին մէջ ի պատիւ Աւենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին տրուած թէյասեղանին ժամանակ Վեհափառը հաղորդած է Ռուսիաի Յարին մօտ իր ունեցած ունկնդրութեան մասին, և այն քաղցր ապաւորութիւնը որ ստացած է այդ ունկնդրութենէն և որ լիառատ յօրս է ներշնչած թէ հայ ժողովրդի իզմէրը և ցանկութիւնները թիւրքահայաստանի նկատմամբ պիտի իրադործուին:

— Աստրախանի ՀայկականԿոմիտէն 40.000 ռուբլի հաւաքելով հայ կամուրնեերի մի խումբ ուղարկած է դէպի Լուիւ, հայրենասիրական բուռն օգնութեան ցոյցերով:

ԿՈՎԿԱՍԻ
ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մեզ հասած տեղեկութիւններէն ուրախութեամբ կիմանանք որ թիւրքահայաստանի ազատութեան համար կռուող հովկասի հայ կամաւորներին օգնելու կոչերը թունդ հանած են զգայուն հայ սիրտերը և արձագանդ կը գտնեն ամէն կողմէ։

Այսպէս Ալժերիի փոքրածիւ հայ դպրութիւն մէջ ուր 50ի չափ հայեր կան, մեզ արուած տեղեկութիւններին նայելով, միայն Գօնդգանդին նահանգին մէջ գտնուող մի քանի հայերէն հանգանակուած է արդէն 1000 Ֆրանքէն աւելի և հանգանակութիւնը կը շարունակուի միւս նահանգների հայերին մէջ ալ։ Օրան նահանգի թղթմէն քաղաքը բնակող Գօրիտեան եղբայրները փութացած են արդէն իրենց կողմէ 100 Ֆր. սուղակի կաճատէին զընկել Մարսէյլ, խոտանալով դարձեալ նպաստել։

— Գարեգին, խնամեմք և Ման-
չէսթը բնէ միջ հասած տեղեկութիւն-
ներէ կիսմանք սը այն տեղեր ալ
ձեռնարկներ կը լինին կտրկտոն հայ
կամաւորներին օգնելու նպատակով։

— Եւրոպայի Սոսլնարդ Գեր. Գէ-
որդ Սըքեպ. իւթիւճեան՝ կտրկտոն

Հայ կառավարաբարձու մեկամասից Ստեփանի կոմիտեին օրհնութեան և քաջալերութեան գիրք մը՝ զրկած է, որի հետեւեալ ուշադրաւ տողերը կը հրատարակենք Այսին/ի/տի միջ, կոմիտեի որոշման համաձայնութեամբ:

« . . . Վերջապէս, հարցն ինքնին նուիրական է և մեր ազգի և հայրենիքի համար կենսական, բացարձակապէ՛ս կենսական։ Երբ անգին հայրենի հողին վրայ հազարաւոր երիտասարդ եղբայրներ և զաւակներ, մինչև իսկ քնքոյշ հայուհիներ, յուսով փրկութեան մեր սուրբ հայրենիքին իրենց կհանքերն կը զոհեն իրրեւ կամաւոր պատարագներ, հայրենի քէն հսկի դռնուսդ ամէն հայերու, մանաւանդ եւրոպական հայոցս և մասնաւորապէս հայ մեծատուններուն ամենապիտաւոր և ամենաքաղցր պարտականութիւնն պէտք է լինի

Հնարաւոր եղած նիւթական և բա-
րդական զոհողութիւններն սիրայո-
ժար ընել: Այլապէս՝ անտարբերու-
թիւնն մահացու մեղք է, մանա-
ւա՞հդ այս մեծ ճգնաժամի մէջ:)

ՖԲԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ
ՀԱՅ ԿԱՄԱՌՈՐՆԵՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսական բանակին մէջ գլու-
նուող Հայ կամաւորներին՝ մեր տո-
նական օրերին առթով ուտեստեղէն-
ներ և ձմրան սաստկութեան զէմ
պաշտպանող տաք զգեստեղէններ
գրկելու նպատակով հանդանակու-
թիւն մը բանալու նախաձեռնու-
թիւնն ունեցած են Ս. Գնուարայ
Տիկիներ Սեղեան և Սահաթճեան,
որոնք տեղիս Հայ բնտանիքներին
մէջ 439½ Ֆրանկի գումար մը
հանդանակած և այդ գումարով 16
Հայ կամաւորների մէկ մէկ ծրար
ուտելիք և հագուստ զրկած են յիվր.
13ին. Œuvre de la Colonelle Simonի
միջոցով: Տիկին Գնդապետուհի Սե-
մոն բարեհաճած է այս առթով ինք
այ իր կողմէ մաս մը ներթեր ձրիա-
պէս հայթայթելով աւելցունել Հոյ
կամաւորներին նուիրուած ծրարնե-
րին, շնորհով միջամտութեան Տիար
Վահան Ս. Սիրդախանցի որ յարա-
բերութիւն տնի յիշեալ բարենպա-
տակ հաստատութեան հետ:

Ուրախութեամբ արձանագրելով
Տիկիկներ Սեդեանի և Սահաթեանի
այս գործունէութիւնը, որ թէ՛ Հայ
կամաւորներին համար սրտապնդիչ
է և թէ՛ Զրահադիւններին ապի ապա-
ցոյց մը կը լինի որ Հայեր իրար
հոգացող և պաշտպանող աշխու-
ժեան, կը հրատարակենք այստեղ
հանգանակութեան մասնակցող-
ներին ցանկը որ հանգանակիչ Տի-
կիկներին կողմէն զրկուած է մեզ:

Նախառուների ցանկը

	Պրն. N. N.	10
Տեկին	Գ. Հայրումեանց . .	20
»	Մ. Իւրանուեան . .	20
»	Զ. Կիւպէնկեան . .	20
»	Ժորժ Հայրումեանց .	20
	Ոմն	10
»	Վարդուհի Թիւրապեան	20
»	Հայկուհի Թիւրապեան	10
»	Եղիսաբէթ Կիւմշեան	15
»	Արմէն Թիւրապեան	15
»	Եղիկէէեան	10
	Ոմն	50
»	Գայթանճեան . . .	5
»	Ոմն	10
»	Բ. Թէքէեան . . .	20
Պրն.	Մինաս Մինասեան	20
Տեկին	Քէվրանպաշեան . .	10
»	Ն. Մաթաթեան . .	5
Պրն.	Յ. Տնիկեան . . .	10
»	Մ. Քէօսեան . . .	5
Տեկին	Փ. Զաւուդեան . . .	5
»	Վ. Փորթուզալեան	6

266,50

Շարունակ. ^ա միւս էջէն	266, 50
Պըն. Ս. Գ. Մերդայեան	50
» Ս. Լ. օքսիւլեան. .	20
Ռմն.	5
Տիկին Աւնիւ Տէր Աթա-	
նասեան.	10
» Ա. Սեդեան.	20
» Ս. Սահաթեան. .	20
» Մի ձկնավաճառ. .	3
» Մ. Կարապետեան.	15
» Իսկուհի Ղ. Նիկո-	
ղոսեան.	10
» Ա. Եփրեմեան. . .	5
» Ղազարեան.	10
» Ն. Շահին.	5

9. m. m. r. \$ 439.50

16 կամաւորների ամուսնացր
որոնց զրկուած են ծրարները վերո-
յիշեալ միջոցով.

Պարոններ Եփրեմ Եփրեմեան, Մը-
կըրտիչ Յարութ խնեան, Վահան
Թովմատեան, Կարապետ Փալազեան,
Սերսը Գնթթեան, Գարեգին Մար-
թէն, Սպարթարօ, Անթուան, Արթին
Պօլեան, Յ. Տ. Մուրատեան, Յարութ
խն Գրիգորեան, Ա. Կոտարի-
նեան, Մկրտիչ Զօպեան, Մովսէս
Գէսըգեան, Ալէմշար Նազարեան և
Յակըբ:

ՌՈՒՄ ԶՕՐԱԲԱՆԱԿԸ
ՔԻՒՐԲԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՁ

Պետրոսյան, 17 յունվար
« Պիրժեզսկայա վեզմաստի » կե-
մացունէ որ Ռուսերը արելի նոր յաղ-
թութիւն մ'ալ տարած են թիւը-
քերին վրայ, Օլթիի դաւառին մէջ։
Թիւրքերը շատ քաջաբար կռուե-
ցան. բազմաթիւ սպայներ և զօրքեր
աւելի ընտրեցին անձնատառն լինել
քան թէ անձնատուր։

Պետրոգրադ, 18 յունիսը

Գարաուրդանի ճակատամարտը որ
այս վերջին երեք օրեր մեկնցինքան-
ընդհատ տեղացող ձիւնին ու բուքին
տակ, վերջացաւ մեր կատարեալ յաղ-
թութեամբ։ Կովկասի և Թիւրքես-
տանի մեր քաջ զօրազնգերի և Սի-
պերիաի կողակների շանքերին շնոր-
հով խորտակուեցաւ Թշնամիին դի-
մադրութիւնը։ Վերջապահ թիւրք
զօրքերը որոնք իրենց բանակի նա-
հանջը կը պաշտպանէին, ոչնչացան և
թիւրք զօրաբանակին մնացորդները
թէ՛ ճակատէն և թէ՛ կողերէն թքն-
դանօթի բռնուած կը փախչին գէպի
էրզրում։ Մեր հետապնդող զօրքերը
փոսերի մէջ կը դանեն թնդանօթներ-
ի բեկորներ որոնք Թիւրքերը չը-
կրնայով իրենց հետ փախցունել,
բարձր տեղերէ կը դահաճվածեն ձիւ-
ների մէջ։ Հետապնդումը կը շարու-
նակուի։

— Եղին ամսաթիւ ոչ պաշտօնա-
կան հեռագիր մը կը հաղորդէ հե-
տեկալը.

Լրագիրները կարծիք կը յայտ-
նեն թէ Գարաուրդանէն Թիւրքե-
րին խառնաշփոթ փախուստը վերջ

կը դնէ Օսմանցիները արկածախնայ-
աբար կողմէն կողմէն մէջ: Ոչ միայն
թ. յ. և յ. Ս. օսմանեան զօրաբա-
նակները բոլորովին ջախջախուեցան,
այլ և էրզրումի բերդապահ զօրքը
որ թիւրքերը այդ կողմին մասնակ-
ցութեան զրկած էին, մեծապէս վը-
նասուեցաւ: Այժմ թիւրք զօրքերը
պատերազմական արժէք մը չունին
և առկէ զատ, թիւրքերը չեն կրնար
չուտով օգնական զօրք հասցունել:
Էրզրումի բերդապահ զօրքը 30.000էն
աւելի չեներ այժմ և գերմանացի
մարդիկները չպիտի կրնան կազմա-
կերպել ատոնց:

Լոնտոն, 19 յնվր.
«Տէյլի Մէյ»-ի թղթակիցը Պետ-
րոգրատէն կը հեռագրէ թէ Գա-
րաուրդանի ճակատամարտէն յետոյ
թիւրքերի փախուստը տեղի տուած
է այնպիսի տեսարաններ իրենց
նմանը պատահեցաւ պաշտանեան
պատերազմին իրենց կրած պարտու-
թեան և փախուստի միջոցին, սա-
տարբերութեամբ որ հիմակուանը
առկի սարսափելի դարձած է ձմրան
խառն թիւններին հետեան քուլփախ-
չոյնները կրած տառապանքները պատ-
մութիւնները սողալի են և հաւա-
նօրէն իրենք ճշմարտութեան հաղիւ-
կէսը կրեն: Անառաք մը մէջ Ռու-
սները դատած են 900 սառած թիւր-
քերի դիակներ. զօրքերի սառած
ձեռքերը դեռ կը սեղմէին իրենց
հրացոյնները: Ռազմաբեմի այդ կէ-
տին վրայ ցուրտը 100 մասնայ ջեր-
մաչափով Օէն 25 աստիճան վար էր:
Կենդանի մնացածները կը փորձէին
կռուիլ բայց չուտով գերի բռնուե-
ցան: Թիւրք բանակին մէջ շատ մը
զինուորներ տաք կլիմայներէ բեր-
ած լինելով, մասնաւորապէս Պաղ-
տատէն բերուած Արաբները, սոս-
կալի կերպով նեղուեցան ցրտէն ու
բովնեան ձմերային կռուի համար
կանխադրութեամբ հաղուած չէին
և իրենց մարմինն ալ չէր կրնար դի-
մանալ ցրտին:

«Թարմըլ»-ի թղթակիցը Պետ-
րոգրատէն կը հեռագրէ. «Թիֆլիսէն
«Նովոյէ վրէժմիս»-ին արուած տե-
ղեկութիւններն նայելով, Գարա-
ուրդանի և Օլթիի երկրամասերին
մէջ այս վերջին երկու օրեր գերի
բռնուածներ թիւր շատ մեծ է և
ամէն ուղղութեան վրայ Ռուսներէն
հալածուող թիւրքերը նահանջը փա-
խուստի խուճապ մը դարձած է: Բա-
ժասպառ և անթի զօրքերի ջոկատ-
ներ որոնք մեր գաշնակիցները կրա-
կէն խուսափած են, անձնատուր կը
լինին, ամէն բանէ առաջ ուսելիք
ինդրելով: Գերի բռնուածներն այն-
պիսի տկար վիճակի մը մէջ են որ
հաղիւ կրնան ստրի վրայ կենար:
Սպայիներն ինչ ընելին չեն գիտեր
իրենց ստորակարգեալները անհնա-
զանգութեան դէմ որոնք Ռուսներ
տեսածնուն պէս կը վազեն կերթան
անոնց յանձնուելու:»

Պետրոգրատ, 22 յնվր.
Գարաուրդանի մէջ թիւրքերի

կրած պարտութիւններն իբրեւ հե-
տեանք, Ռուսները յաջողած են ճա-
րոն գետի երկու տարեկէն տեղահան
ընել թիւրքերը, որով յուսահատա-
կան կը դառնայ թիւրքերի կացու-
թիւնը և բոլորովին կը խորտակուի
օսմանեան զօրքերի ոյժը:

ՍԵՒ ԾՈՒՎԻՆ ՎՐԱՅ

Պետրոգրատ, 24 յնվ.
Ռուսները Սինոպի մօտ չողենաւ մը
ընկղմած են որ Տրապիզոն կերթար
և 16 օդանաւ կը տանէր: Թիւրքա-
կան օդային ամրոյժ նաւատորմայդ
չողենաւ մէջ էր:

Յունվար 19էն 20ին, Պաթումի և
Տրապիզոնի միջև ռուս զորքերը
նաւերը ընկղմեցին թիւրք կառավա-
րութեան վարձուած 11 նաւեր և
15 ֆէլուզաներ (նաւակ) որոնք մը
թիւրք կը փախադրէին Հայաստանի
թիւրք զօրաբանակին համար: Ռուս
մարտանաւներ քանդեցին Բիզանի և
Խոփաի միջև գէպի Արտաշուն հառ-
տառուած կամուրջը. տակէ զատ քան-
դեցին Բիզանի մօտ գտնուող գիտա-
րանը և ութալոծելով հրդեհեցին
թիւրքական երկու մեծ զօրանոցներ:

ՊԱՐՍԿԱՆ-ՀԵՂԻՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐԻ
ԱՌԱՋԵՆՈՐԴԱՆԱՆ ՓՈԽՍՆՈՐԴԸ

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի դի-
ւանէն ծանուցուած է Պարսկա-Հեղ-
կաստանի Հայերի առաջնորդական
խորհրդարանին թէ ռուս-թիւրքա-
կան պատերազմին պատճառով ան-
յարմար է առայժմ Տրապիզոնի ա-
ռաջնորդ Տ. Գէորգ Ժ. վարդապետ
թիւրքերէն հեռացունել իր թեմէն և
կարգել Պարսկա-Հեղկաստանի ա-
ռաջնորդական փոխանորդ:

ԵՐԲՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Գերմանացիներն երկու շաբաթի
չափ առաջ յարձակում մ'ըրին Գրու-
յի ճանապարհին վրայ յառաջանալու
համար և թէ և Ֆրանսացիները նա-
հանջին հետեանքով կրցան յառա-
ջանալ մինչև Սէն-Քալի չըմախկը,
բայց չկրցան հասնիլ իրենց ցանկա-
ցած նպատակին որ էր Սուասոն և
որ կատաղարար կը ութալոծէին:
Բնական ձախորդ պարագայ մը այդ
միջոցին պատճառ դարձաւ Ֆրանսա-
ցիները քիչ մը նահանջելուն: Ընդե-
տը ստատիկ յոր դած էր, վրայի կա-
մուրջները չէին կրնար դիմանալ և
եթէ Ֆրանսական բանակի յառա-
ջապահ մարտ որ գետին անդիի կող-
մը կը գտնուէր, չփութար նահան-
ջել բուն բանակէն բաժնուած և
անզօր մնալով գէշ գիւրքի մը մէջ
պիտի ինար, իրեն վրայ ահադին
մեծ բազմութեամբ արշաւող գերմա-
նական բանակին առջև: Ֆրանսացի-
ները յառաջապահ զօրքերի մէկ մա-
սին այդ ուղղադիտական մէկ վրա-
րէկ նահանջը, որ իրենք որոշած և

կատարած են և ոչ թէ Գերմանա-
ցիներէն հետապնդուելով, Գերմա-
նացիներն իրենց համար մեծ յաղ-
թութիւն մը համարեր են և տա-
րածեր աշխարհի չորս կողմը:

Բայց Ֆրանսացիներն ուրիշ շատ
մը կէտերի վրայ յառաջանալու վրայ
են միշտ, այնպէս որ պատերազմին
ընթացքը իր ամբողջութեան մէջ
նկատի առնուելով, Ֆրանսացիներն
նպատաւոր է և հետզհետէ աւելի
յուսալի կը դառնայ Ֆրանսայի և իր
գաշնակիցների համար:

— Ռուսները միշտ կը յառաջա-
նան Աւստրիայի մէջ, այնպէս որ Հուն-
դարիայի մէջ երկիւղ կը տիրէ թէ
չուտով կրնան հասնիլ Պուտաբլէշ:
Աւստրիական զորքի մէջ կը զօրա-
նայ խաղաղութիւն կնքելու ցանկու-
թիւնը:

— Իտալիան և Ռումանիան և-
կած վերջին լուրերը մօտալուստ կը
ներկայացունեն այդ տերութիւննե-
րի ալ պատերազմի միջամտութիւնը
Աւստրիայի դէմ:

Պոլիարիայի մասին լուրերը շատ
որոշ չեն: Տ. Կենտոնէֆ Հոմ դիա-
ցած է իտալական կառավարութեան
տրամադրութիւնները շօշափելու հա-
մար. զօրավար Սալօֆ ալ փարիզ
կուգայ նոյն նպատակով: Միևնոյն
ժամանակ պոլիար կառավարութիւ-
նը Գերմանիային դիմած է, 100 մի-
լիոն ֆրանքի փոխառութեան մը
համար:

— Անգլիական նաւատորմի շնոր-
հով 25ի առաւօտ մեծ յաղթանակ մը
տարաւ դարձեալ Հիւսիսային ծովին
մէջ ուր կռուի բռնուելով գերմանա-
կան նաւատորմին հեռ, ընկղմեց
«Պիւլիէր» զրահաւորը որ Գերմա-
նիայի ամէնէն ընտիր մարտանաւ-
րէ մին էր և ծանրապէս վնասեց
նաւ երկու ուրիշ յաճախուեր: Անգ-
լիական տորմիդիլներէն ոչ մին չէ
ընկղմուած:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆԵՐ

ԾԱՆՈԹ ԳԻՐՔԵՐ

Ար. Անիայի իմրագրատան մէջ ծախու-
կը գտնուին, ի միջի այլոց, և հետեանալ
գիրքերը, որոնց արժէքները նշանակուած
են իրենց առջև:

Մարտէլլէն դուրս գրկելու ճանապար-
հածալքը գնողին վրայ է. ուստի հաշ-
ւի գրկութեան համար կը նշանակենք թէ՛
Մարտէլլէ մէջ ծախուելու գինը և թէ՛
փոստով ուրիշ քաղաք գրկուելու գինը:
Այս վերջինները փակադի մէջ գրուած
ներն են: Արժէքը կանխիկ չուտա-
ցած գիրք չըրկուիր: Արձանագրուած (re-
commandé-registré) ծրարով ստանալ
ուղղորդելու պէտք է 25 սանդիմ աւելի զըր-
կեն իւրաքանչիւր ծրարի համար որ 2 քի-
լօն աւելի պէտք չէ լաւէ:

Արձանք բառարանի հալկապետի լեզ-
ուի. Բ. տպգր. Վենետիկ 10 ֆր. և 40-
սանդիմ. (Մարտէլլէն դուրս գրկուելու հա-

մար ճանապարհածախարով մէկտեղ՝ 10 ֆր.
և 80 սանդիմ.):

Ն. ի լաթակազմ 12 ֆր. (ճանապարհա-
ծախարով) 12 ֆր. և 40 սանդիմ.:

Տարերք հեռուորակաւ արուեստի (եր-
կատրութիւն Հ. Ս. Վ. Գանթարեան) 1
ֆր. և 80 սանդիմ. (ճանապարհածախարով 2
ֆր. և 10 սանդիմ.):

(Հ. Ս. Երեմեան). Ազգային դի'քեր.
գրապիտ Հայեօ. Տպգր. 1913. Ս. շարք
Ղ. Աղայեան, Մ. Մամուրեան, Ս. Ար-
սէն Բագրատունի, Կարեգին Եպ. Սրբանձ-
տեանց, Խրիմեան Հայրիկ, Խ. Մխարկեան,
Ռ. Պետրեան, Գեր. Եղ. Հիւրմուշեան,
Սեդրակ Տէր Սարգսեանց). 2 ֆր. և 40
սանդիմ. (ճ. 2. 80):

Ն. ի Բ. շարք Մարտիկ-Մաշտոց, Հայ
աշուկներ, միջնադարեան դրականութիւն
Յ. Ճանիկեան, հոգեւունջ գրողներ, Նար-
պէյ, Ա. Հայկունի, Տիկին Մ. Սիմեան,
Տերպից, Յ. Պարսեան. 2 ֆր. 40 ճ.
2, 80):

Ն. ի Գ. շարք Տ. Գարիբէլի Պատկա-
նեան, Հ. Գ. Աւիշեան, Խաչատուր Արու-
սեան, Թովմաս Թէրզեան. 2, 40 (ճ. 2, 80):

Ն. ի Գ. շարք Եղիա Տէմիրճիպաշեան.
— Արփիար Արփիարեան. — Նահապետ
Ռուսիեան. — Պետրոս Գուրեան. 2
ֆր. 40 (ճ. 2, 80)

Ն. ի Ե. շարք (Գրիգոր Օսեան. — Սը-
լըսիւն Պէշեքթաշեան. — Երեմեյ Գոլ-
սեփ Երեմեան. — Սրապիոն Հէքի-
մեան. 2, 40 (2, 80):

Տաղ ապլ. (Հ. Ս. Երեմեան). Ազգային
զէպ. 1 ֆր. և 20 (ճ. 1, 30):

Սա դուստ (Թ. Թէրզեան). ողբերգու-
թիւն, 65 սանդիմ. (ճ. 75 սանդիմ.):

Ը լոխի Հակոպուհի պատկերազարդ. Գ.
տպգր. 2 ֆ. և 50 սանդիմ. (3 ֆր.):

Պոյ Եւ Վ. իրգիլի (Սիբուրգ սրտաշարժ-
պատմութիւն մը որ ֆրանսերէնէ թարգ-
մանուած է գրեթէ առէն լեզուի, ինչպէս
և հայերէնի թէ՛ զրարար և թէ՛ աշխար-
հարար և զանազան անձերէ: Մեկ մօտ ծախու-
զանուածը Առաւօտապատկան Մանուկ
պէյի աշխարհարար թարգմանածի Գ. տը-
պագրութիւնն է, պատկերներով զարդար-
ուած 1 ֆր. և 20 սանդիմ. (1, 40):

Եւ Վ. իրա (Յոյն երեւելի առակախօսին
կենսագրութիւնը և իր 300է աւելի իմաս-
տալի, զրօքունող և կրթող առակները կը
պարունակէ: Ամէն մէկ առակի վրայ անոր
բարոյական իմաստը գրուած է թէ՛ զրա-
բար և թէ՛ աշխարհարար երկու տող ստա-
նալով. առակին տակն ալ աշխարհարար
գրուած խորատական բացատրութիւն մը և
զրարար 8 տող ոտանուոր: Առակները բա-
ցատրող բազմաթիւ պատկերներով զար-
դարուած է: Կը բաղկանայ 540 երեսներէ,
բաց ի պատկերներին յաւակցուած երես-
ներէն: Գ. տպգր. 2 ֆր. և 30 սանդիմ. (2, 60):

Հ. Գ. Զարեհանէլեան Պատկերա-
ն. յիւսկանի տպարար Եան, սկզբնաւորու-
թիւնէն մինչ առ մեզ 1, 30 (1, 50):

Հայ մամուլը (15 տարուան մէջ 1894-
1908): Աշխատասիրեց Հ. Մ. Պատրեան:
Հայ թերթերէ շատերի խմբագիրներն և
յօդուածագիրներն պատկերները գրուած
են այն գրքի մէջ: 1, 25 (1, 50):

Պատմութիւն Ռապ Լոսի: Ի. տպգր.
1911: (Ետաքերբաշարժ և հրահանգիչ վի-
պատմութիւն մը, գրեթէ ամէն լեզուի
թարգմանուած): 1, 30 (1, 60):

ՏԵՕԷ — ՄԵԿԵԻ
ՓՈԹՈՒՆԱԿԱՆ
ՄԱՐՏԷԼԷ

Հայերէն Տպարար Մ. Փարթուլ պետեմ.
Le Gérant: François CARRIERE.
Marseille. — Imprimerie du Midi